

FREDERIK DE EENIGE.

Groote mannen heeft God te allen tijde op aarde doen zijn. Het is niet waar, dat menschen gelijk zijn als waterdruppels in de zee; dat de arbeid van den een in zich zelf evenveel waarde heeft als die van den ander. Dat is een leer, uitgedacht om ontevreden menschen te kweken, en met ontevreden menschen kan men iets uitvoeren; iets verkeerd namelijk. Wie een heirleger achter zich heeft van menschen, die ontevreden zijn met hun lot, kan een revolutie bewerken, die hem zelf op den troon brengt, maar den ontevredene niets dan teleurstelling bereidt.

Neen, God heeft verschil tusschen de menschen gewild; Hij heeft Zijn talenten ongelijk verdeeld, den een vijf, den ander twee, den derde een, en het is heerlijk, dat de waarde van den mensch niet afhangt van het aantal talenten, dat hij ontving, maar van de trouw, waarmee hij ze besteedt; de plaats echter, die een mensch inneemt in de wereld, is afhankelijk van het aantal talenten. Er leven millioenen menschen, die trouw en ijverig werken, en wier naam na twee geslachten vergeten is; 't zijn de lieden van één talent, welke in den dag, die alle dingen zal openbaren, misschien een heerlijk loon zullen ontvangen. En er leven enkele menschen, die vele talenten ontvingen, die aanleg meekregen voor velerlei werk, en die daardoor een naam nalieten, bekend bij verre geslachten. 't Zijn de menschen, die naar Longfellow's woord „footprints on the sand of time" nalaten, voetsporen op het zand van den tijd, en aan wie de komende geslachten telkens weer elkander herinneren, wanneer de gedachtenis van hun geboorte of hun dood een halve of een volle eeuw langer is geworden. Zulk een man is Frederik II van Pruisen, (1740—1886.) voor wien zijn tijdgenooten den toenaam de Groote niet voldoende achtten; ze noemden hem den Eenige.

Inderdaad geen wonder! Wanneer een mensch uitmunt als staatsman of als regent, als krijgsheld, als dichter, als musicus, als geschiedschrijver of als wijsgeer, dan noemt men hem groot. En soms zijn er geweest, die op tweeërlei gebied zich een naam maakten. We denken aan P. C. Hooft, bekend als dichter en geschiedschrijver; aan Napoleon Bonaparte, beroemd als krijgsoverste en als staatsman; aan Julius Caesar, die krijgsman, dichter en geschiedschrijver was; aan Michel Angelo, meester op het gebied der dichtkunst, der schilderkunst en der beeldhouwkunst. Maar dat iemand zich naam maakt op zevenderlei terrein, dat is inderdaad wel een zeldzaamheid, en het is te begrijpen,

dat de tijdgenooten van Frederik II vol bewondering opzagen naar den reus, die allen overtrof.

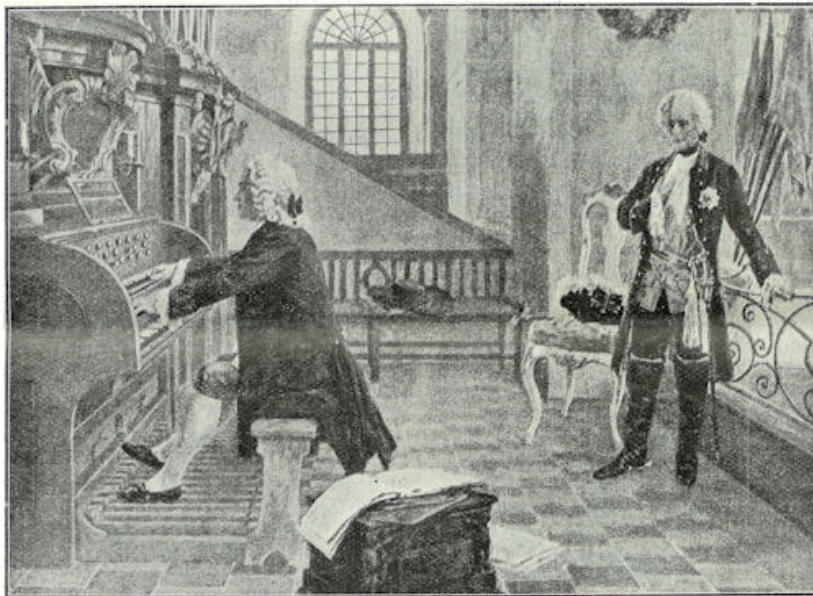
Een beetje meer heldenvereering kan onzen gelijkvloerschen tijd geen kwaad. We zijn over 't algemeen zóó met ons zelf ingenomen, dat we 't niet meer opmerken, hoe anderen in onzen tijd en in vroeger tijden ons verre overtroffen. Daarom is het goed, eens te letten op de groote mannen, die God onder de kinderen der menschen gegeven heeft. Het kan ons leeren, ootmoedig te zijn en gering te denken van ons zelf; het kan ons ook opwekken, te zoeken naar de gave, die ons gegeven is, en die te ontwikkelen met alle kracht, waarover wij te beschikken hebben. „Verzuim de gave niet, die in u is," vermaande de apostel Paulus zijn „zoon" Timotheüs.

Wanneer Frederik II niet als koningszoon geboren was, zou hij ook een groot man zijn geworden. Dat waarborgt ons zijn aanleg voor de schoone kunsten en zijn talent als schrijver. En die talenten hebben zich baan gebroken tegen zijn opvoeding in. Zijn vader zocht de kracht van een staat in de eerste plaats in een sterk leger, en met ijzeren hardheid wilde hij van zijn zoon een militair maken, geheel tegen diens neiging. Lichaamsvoering en studie

van de krijgskunst, dat was alles, waarmee de jeugdige prins zich mocht bezighouden. En toch oefende hij de hem aangeboren talenten, studeerde met vlijt in verloren oogeblikken, totdat zijn wil, even hard als die zijns vaders, zich tegenover den wil van dezen stelde. Toen volgde de bekende botsing, en vreemden moesten meehelpen, om niet den vrede te herstellen, maar den zoon te redden van den dood op het schavot.

De dood van den vader bracht den vrede; de zoon besteedde den troon

en kon zich wijden aan wat hem lief was. Maar dan moet het tot zijn eere worden gezegd, dat hij bij kennis-making met het regeerstelsel, door zijn vader gevolgd, het goede er in wist te waardeeren, en dat hij diens werk voortzette met meer talent en meer kracht. De dichter-musicus-filosof werd staatsman, regent en toen het noodig was krijgsman. Doch de eerst geliefde talenten werden niet in de aarde begraven. De koning vond, vooral in langdurige tijdperken van vrede, gelegenheid voor wat hem lief was. Onze eerste afbeelding toont ons hem in gezelschap van een man, die het eene talent, dat hij bezat, uitnemend heeft verzorgd; den musicus Johan Sebastiaan Bach, die den Gever der talenten kende als zijn God en Vader, en die met de beoefening zijner muziek nooit een ander doel heeft gehad dan de verheerlijking Gods. Voor Hem getuigde hij, ook voor vorsten en koningen, als hij de vingers zette op het klavier van het kerkorgel, en Frederik II, die geen evenknie van den grooten componist was, die gewoonlijk alleen de fluit bespeelde, stond hoog genoeg, om Bach in zijn muziek te verstaan, en moet ook het Evangelie hebben gevoeld in de klanken van den grooten meester. Hoe het zij, Frederik zocht het samenzijn met mannen der muziek.

Ook zijn dichtveder rustte niet; ze bracht hem zelf verkwikking, en zijn gedichten, bovenal zijn: „Oorlogskunst,” verschaften hem naam tot ver in 't buitenland. En voorts drong zijn vorschende geest door in de geschiedenis van zijn land; hij schreef: „Herinneringen voor de geschiedenis van Brandenburg,” „De geschiedenis van mijn tijd,” „De geschiedenis van den Zevenjarigen Oorlog” en nog een paar andere geschiedkundige werken uit zijn eigen tijd. Achttien deelen bevatten zijn werken, door den lateren Pruisischen koning Friedrich Wilhelm IV in 't licht gegeven. In 't Fransch is alles geschreven, door anderen in het Duitsch vertaald.

Zooveel letterkundige arbeid van een man, die niet in naam, maar inderdaad aan 't hoofd stond van een volk, wekt terecht verbazing, en men vraagt zich af, hoeveel hij op dit gebied zou hebben voortgebracht, indien hij er zich geheel aan had kunnen wijden. Doch wat het zwaarst was, woog hem het zwaarst, en al zijn kracht besteedde hij aan de zorg voor het volk, dat hem toevertrouwd was. „De koning is de eerste dienaar van den staat,” dat was zijn woord op jeugdigen leeftijd, en hoe ouder hij werd, des te meer werd hij koning in dezen edelen zin van het woord. „Op de plaats, waar ik sta, moet men leven, alsof men nooit zou sterven,” zei hij, toen hij oud werd, en de uitroep van een Zwabischen boer bij zijn sterven: „Wie moet nu de wereld regeeren!” toont wel, hoe zijn onderdanen het wisten, dat ze een koning hadden.

Als regent was Frederik zijn tijd een halve eeuw vooruit. Hij is de eerste vorst geweest, die uit de rechtspleging de pijnbank en de heksenprocessen verwijderde; de eerste, die vrijheid van drukpers aandurfde; de eerste, die belijders van verschillende godsdiensten voor de wet gelijk stelde. Zijn woord: „In Pruisen mag ieder naar zijn eigen manier zalig worden,” getuigt van spottende onverschilligheid; maar als staatkundig beginsel is het in heel West-Europa nagevolgd na de revolutie van 1848.

Frederik vereenvoudigde de rechtspleging en liet een nieuw wetboek van strafrecht samenstellen, het Pruisische landrecht, dat in hoofdzaak nog geldt. En hoe zijn onderdanen vertrouwden op de rechtvaardigheid der rechtspraak, getuigt het woord van den bekenden molenaar van Sans-souci, die zijn molen niet aan den koning wilde verkoopen: „Er zijn nog rechters in Berlijn!”

Zwaar woog Frederik de welvaart van zijn volk. Pruisen was een arm land met uitgestrekte moerassen en heidevelden, en kende bijna geen nijverheid. Een koning van een bedelvolk noemden de Franschen hem; welnu, hij toonde een *koning* voor het bedelvolk te zijn. Hij lokte vreemdelingen in zijn land, die verstand hadden van veenbouw en heideontginning, en nog voor hij zestien jaren had geregeerd, waren reeds tweehonderd en tachtig nieuwe dorpen ontstaan. Kanalen liet hij graven voor het binnenslandsch verkeer, o. a. het groote kanaal, dat Elbe en Oder verbindt, en hij bevorderde de ontwikkeling van verschillende takken van nijverheid, vooral van de zijdebewerking. En zóó welvarend werd Pruisen, dat het land bij zijn dood geen staatsschulden had, maar een bezit in baar geld van 125 miljoen gulden. En dat niettegenstaande de kostbare oorlogen, die hij te voeren had, en niettegenstaande de sommen, die hij van de staatsinkomsten telkens gaf aan de bevolking, die door den oorlog verarmd was. Zelf leefde hij dan ook zoo zuinig mogelijk.

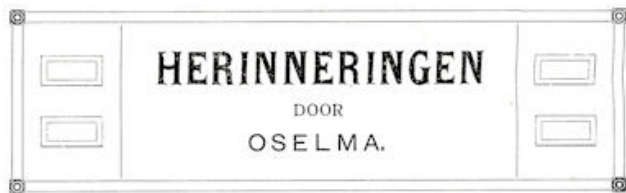
Wat hij als krijgsman heeft gedaan, is bekend. Den Zevenjarigen Oorlog hield hij vol tegen de vereenigde macht van Rusland, Oostenrijk en Frankrijk, (1756—'63.) alleen door Engeland gesteund; Silezië, Oost-Friesland, een deel van het koninkrijk Polen voegde hij bij zijn rijk. Onze tweede afbeelding toont ons hem in het strijdgewoel, waarvan hij van nature afkeerig was, en waarin hij zich toch lauweren verwierf, doordat hij altijd op het juiste oogenblik wist wat hij te doen had. Hij vergrootte zijn land van 2200 op 3500 vierkante mijlen, en de bevolking klom van ruim twee miljoen op meer dan zes, eensdeels tengevolge van de veroveringen, maar voor een groot deel tengevolge van de toeneming der welvaart.

Inderdaad een groot man, deze Frederik. Of hij als mensch groot was, is een andere vraag. Een Christen was hij niet; hij was een spotter. Kwam het misschien, omdat zijn vader overdreven stijve inzichten had gehad? Maar dan had hij toch gelegenheid om tot betere kennis der waarheid te komen! Hij deed het niet; hij zocht den omgang van Voltaire, den verwoeden bestrijder van het Christendom.

Kwam het ook, omdat geen geloovige vrouw hem het Christendom in haar wandel liet zien? Frederik II was getrouwd en niet getrouwd. Toen hij een en twintig jaar was, huwde hij op last van zijn vader met Elisabeth van Brunswijk, voor wie hij niet de minste genegenheid gevoelde. En van het huwelijk aan hebben ze gescheiden geleefd; geen huisgezin ontstond en Frederik leefde als een eenzame op zijn Sans-souci, dat voor hem waarlijk niet een „zonder zorg” was. En de eenzaamheid heeft langzamerhand aan zijn karakter een onaangename plooi gegeven. Hij spotte met menschen ook; hij kon scherp en bitter wezen in zijn woorden; hij werd een menschenverachter, een verachter van al wat Duitsch was bovenal. Wonderlijke tegenstrijdigheid! Een man, die ten slotte geheel leefde voor de welvaart en den vooruitgang van zijn Pruisen, en die tegelijk hen klein achtte.

Maar zijn Pruisen hebben zijn werk gewaardeerd, en hem vergeven, dat hij een geringen dunk van hen had. Ze eeren hem als een van hun grootste vorsten, nu weer in 't bijzonder, tweehonderd jaar na zijn geboorte. (24 Jan. 1712.) En wij, die verre staan, willen de groote gaven erkennen, die God aan dezen „eenige” had gegeven, en de trouw waardeeren, waarmee hij ze besteedde.

A. L.

II. Een aandoenlijke roman. (3.)

Vandaag voert mijn herinnering mij naar een heel andere plaats dan het kleine huisje in het vorige hoofdstuk. Wat mij nu voor den geest komt, is ook veel langer geleden. Selma's haar was toen nog ver van grijs. Het was de frissche tijd van studeeren; de tijd van idealen vormen en toekomstdroomden droomden; gezamenlijke tochten met de mede-studeerenden door het bosch; gezellige picnics, zittende op het zachte mos; of diepzinnige gesprekken op idyllische plekje midden in de rivier, op een grooten steen. En de gloed van den avondhemel straalt terug in jeugdige harten, en verft daar ook alles rozerood en purper en goud. — Maar die gloeiende avondhemel gaat langzamerhand over in somber grauw en het bosch op den achtergrond vertoont donkere schaduwen.

„Mooi! O hoe mooi is dat!” riep mijn enthousiaste vriendin uit; „die donkere schaduwen zijn haast nog schilderachtiger dan het zachte rood van daareven.”

Ze had net een karakter voor een romanheldin — mijn Annie. Spoedig opgewonden, vurig, hartstochtelijk. Jammer dat zoo veel innige, trouwe liefde, als haar hart te geven had, telkens als weggegooid, versmeten werd aan zulken, die harer niet waardig waren. — En dat schaadde natuurlijk aan de studie. En bij het vele kwaad, dat die onwaardige sujetten op hun geweten hebben, komt nog dit, dat zij met haar talenten het voorgestelde doel niet heeft kunnen bereiken.

Het was een prachtige avond. We hadden samen zitten studeeren tot laat in den nacht. Alles in huis was al diep in de rust. Nog even gingen we naar de voorgalerij, waar